Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

Nº 8. Lördagen den 22 Februari 1873.

Motioner vid 1873 års riksdag.

I.

En öfversigt af de enskilda förslag till ändringar i lagar och författningar, statshushållning, beskattning och öfriga föremål för representationens beslutande rätt som vid hvarje riksdag framställas är intressant icke blott som mätare af folkombudens individuella uppfostran, tänkesätt och intelligens, utan i ännu högre grad såsom uttryck af de önskningar och föreställningar som röra sig i flertalets sinnen. Vi hafva haft jernvägs-, försvarsorganisations- och bränvinsriksdagar, för att ej tala om sådana riksmöten under ståndens dagar då hållskjutsens afskaffande var det önskningsmål som mer än allt annat sysselsatte det fjerde riksståndet. Efter en flyktig blick på de motioner som detta år sett dagen kan man ha skäl att förutse en skogs- och grundskattsriksdag.

Det har ofta varit anmärkt såsom en brist på bildning och omdöme, att så många föga öfvertänkta förslag framkastas af våra folkrepresentanter, med anspråk att de klumpiga och illa tillyxade tänkeämnena skola af utskotten formas och skapas till något förnuftigt. Det ligger också ett framsteg i den större betänklighet som börjat att i detta afseende göra sig gällande. Ensamt det gamla bondeståndet kunde för sin del vid hvarje riksdag tillverka 700 eller 800 stycken, och de öfriga tre stånden till sammans torde väl i medeltal hafva bidragit med samma eller ett icke mycket lägre belopp. Den nya riksdagen visade sig redan från början betydligt sparsammare; 1867 väcktes 367, följande året 428 och det sista året i den första valperioden för Andra kammaren 405. Derefter sjönk antalet på en gång till 306, sedan till 227, steg derefter 1872 till 241 och har denna gång ännu icke kommit längre än till 221. Några få nya förslag torde väl ännu tillkomma, önskningsmål som skola behandlas af tillfälliga utskott, och kanske till och med någon enstaka grundlagsfråga eller annat förslag som kan blifva en följd af någon inträffande omständighet, men mycket kan det icke bli. Ser man på mängden af ämnen inom hvilka motionerna äro grupperade, så är denna mindre än förut, och utskotten böra derföre icke blifva så betungade som förut med olika ämnen. Af samtliga förslagen härstammar ej fullt sjettedelen från Första kammaren.

Bekymret om skogarnes bestånd har funnit sitt lifligaste uttryck i Första kammaren, der fyra motioner äro väckta i ämnet mot endast två i den Andra. Det mest omfattande förslaget är friherre Sprengtportens, hvilken samtidigt utgifvit en broschyr i ämnet. Denne motionär fordrar en starkare organisation af bevakningspersonalen å statens skogar, särdeles de norrländska, samt en sådan lagstiftning för

brukningen af de enskilda skogarne att den mark som anses böra bära skog åt samma kultur allt framgent bibehålles. När vid laga skifte afröjd mark utlägges till skog, bör en viss termin bestämmas innan denna mark åter skall vara skogbeväxt; dock bör staten härtill genom direkt understöd medverka, och äfven indirekt, derigenom att jägeristaten bör åläggas att i den mon dess embetsförrättningar tillåta biträda enskilde med hvad som hör till en ordnad skogskultur: äfven yrkas, der gallring ingår i planen, en efter behofvet lämpad utförseltull å sådant sågadt eller osågadt virke. Friherre af Ugglas och hr Rydqvist lägga i synnerhet vigt på utvidgandet af statens skogsegendom, hvartill den förre, för inköp företrädesvis i södra och mellersta Sverige, vill ställa till kongl. maj:ts förfogande ett extra anslag af 200,000 rdr och den senare anvisa hela behållningen af statsskogsmedlen, som sista året uppgått till icke mindre än 825,000 rdr. Såsom man lätt finner, utgå alla dessa motioner hufvudsakligen från förhållandet i några främmande länder, särdeles Tyskland, der staten lagt strängt band på den enskilda hushållningen och på samma gång är innehafvare af öfver hälften af hela skogsarealen, under det att den svenska staten endast eger tiondedelen af Sveriges samfälda skogsmark eller 3 millioner tunnland af 30. Den öfriga motionären i Första kammaren hr Croneborg har tagit saken vida enklare och endast begärt att egare till oinhägnad skogsmark må kunna med en enkel stånggård skydda den mot betning af främmande kreatur utom hästar. Af motionärerna i Andra kammaren har hr Westerdal företrädesvis fäst sig vid den prohibitiva metoden och yrkar i sådan syftning dels utförselförbud å allt rundvirke under 7 tum i topp vid 20 fots längd, eller också utförseltull lika med varans värde, dels utverkande af förändring i franska tulltraktaten, så att hinder icke möter för utfärdandet af sådan författning; hr Malmberg deremot, som i sina premisser uppdrager en skarp och välbehöflig skilnad mellan verklig och inbillad skogsskötsel, till hvilket senare slag det hör att afverka full- och öfvermogen skog, genom gallring borttaga och använda undertryckta och skadade träd samt afverka myrar och vattendränkta skogstrakter, för att afdika och på nytt odla dem såsom skogsmark, samt öfver hufvud bedrifva rationel skogshushållning, har egentligen motsatt sig öfverlåtelser af skogsmark till afbrukning på längre tid än 10 år, hvarjemte han vill inskränka afbrukningen till träd af 10 eng. tums diameter 16 fot från roten. För öfrigt vill äfven han att nya skogsbestånd skola på egarens bekostnad och under allmän kontroll uppdragas der trakthuggning användes, att afdikning af vattensjuk skogstrakt understödjes, och att vissa försigtighetsmått vidtagas då skog för alltid afsöndras från ett hemman, samt skärpta straffbestämmelser mot skogseldar och åverkan.

Vi skulle på det högsta beklaga, om ett allt för lifligt nit mot hvad som med ett nog allmänt uttryck kallas skogsskötseln lyckades införa den tyska tvångsprincipen i vår skogshushållning, just då skogseffekternas stigande värden och större skogsegares föredömen äro på väg att framtvinga en bättre hushållning äfven hos egare af mindre skogslotter. För att lära menniskor hushålla med hvad de hafva är det bättre att genom goda lagar betrygga deras besittning mot främmande angrepp än att utestänga dem från nytjandet af hvad de hafva. Ett exportförbud eller höga tullsatser på smäckert virke skulle endast tvinga skogsegaren att utan all nytta förstöra eller åt sjelfförstöring öfverlemna den ungskog som måste utgallras för att ej hindra den gröfre virkesmassans tillväxt, och att genom straff tvinga den enskilde skogsegaren till uppdragande af nya skogsbestånd på afbrukad mark är lättare sagdt än gjordt. Afsätt får, getter och utsvulten boskap från uppsigten öfver nyväxande barrskog, och låt stöld vara stöld, så skall redan mycket vara vunnet. Mot en förnuftig utvidgning af kronoparkerna, och till och med anläggning af nya der omständigheterna äro gynnande, hafva vi ingen ting att invända, och vi skulle gerna se att ett rimligt förslagsanslag beviljades för inköp af passande skogsmark, när tillfälle dertill gifves; men att anvisa stora anslag för ändamålet skulle endast hafva till följd att enskilde afbrukade sina skogar för att få den kala marken till högt pris inlöst af kronan, och detta vore väl ett nog eget medel till uppmuntrande af den privata skogshushållningen. Om skogsförhållandena i Norrland, som äro föremål för särskild be-

handling, hafva vi med flit undvikit att vid detta tillfälle yttra oss.

Grundskattefrågan har i Första kammaren uppkallat blott en motionär, grefve G. Posse, som förordar grundräntornas successiva afskrifning under loppet af 30 år, men i Andra kammaren icke mindre än 12, med somliga af hvilka andra förenat sig, så att hela antalet af opinanter i denna fråga uppgår till den imponerande siffran 52. Ingen af landtmannapartiets egentliga chefer har deltagit i opinionsyttringen; bland de mest betydande namnen för öfrigt märker man hr Lars Perssons i Hjulsta, med hvilken 27 personer från norra och mellersta Sverige, der grundskatterna äro tyngst, förenat sig, och som föreslår 25 års afskrifning, Lars Ersson i Wik, som icke vill medgifva mer än 20 år, och Sven Nilsson i Österslöf, som jemte 12 andra representanter från Skåne och Blekinge vill till högst 30 år utsträcka tiden för borttagandet af grundräntorna, deri jemväl inbegripna dem som äro indelta för utgörandet af något besvär, samt i sammanhang dermed indelningsverkets upphörande, så vidt dermed är förbundet anskaffande och underhåll af manskap till armén och flottan inom en tid af 15 år, till hvilka åtgärders genomförande ett förslagsanslag af 20,000 rdr skulle ställas till kongl. maj:ts förfogande. Längst i sina fordringar går hr Jöns Persson, som endast i nödfall vill medgifva afskrifning af grundräntorna i 20 år, men såsom hufvudsakligt yrkande uppställer att afskrifningen skall ske inom 10 år med en tiondedel om året. Vida frikostigare i sitt anbud är hr Werner Ericson, som vill medgifva räntans och tiondens kapitalisering genom Riksgäldskontoret och ungefär på samma sätt som hr C. A. Larsson vid 1869 års riksdag föreslog att det skulle ske genom Allmänna hypoteksbanken. Hr Larsson upptager samma tanke äfven vid innevarande riksdag, men om riksdagen skulle ogilla detta förslag, »hvaruti det allmännas intresse ställes främst gent emot de skattskyldiga jordegarnes fördel», samt då motionären »är öfvertygad att många röster inom Andra kammaren höja sig för en direkt afskrifning af de på skattejorden hvilande grundräntor och kronotionde», vill äfven han nu mera tillstyrka en successiv afskrifning på 20 år, så att den i den kungliga propositionen om statsverket upptagna titeln »Räntor och Tionde» redan för 1874 skulle minskas med en tjugondedel.

Aldrig har må hända den bekanta allegorien om de Sibyllinska böckerna haft en fullständigare motsvarighet än i den svenska riksdagens behandling af grundskattefrågan under de fyra sista åren. Det var vid 1869 års riksdag, då den kungliga propositionen om grundräntornas förvandling i en fast penningeskatt af båda kamrarne antogs, som hr C. A. Larsson framställde sitt förslag om dessa skatters amortering under 40 år utan de skattebetalandes ytterligare betungande. Så långt var man emellertid redan då kommen, att en frivillig aflösning af dessa skatter knappast vidare ifrågasattes, efter som endast en ny jordnatur skulle derigenom tillskapas, på samma gång man förkastade en obligatorisk aflösning genom förhöjd inbetalning, hvilken, i öfrigt icke långt ifrån en rättskränkning, med de då varande tryckta konjunkturerna för landtbruket skulle hafva varit en komplett omöjlighet. Den enda utväg som således var qvar att åt statsverket bibehålla den kapitalförmögenhet som ansågs ligga i grundräntorna och tionden var den af hr C. A. Larsson föreslagna, i fall den gjordes ovilkorlig, men så liten benägenhet fans då inom statsutskottet för saken att förslaget afstyrktes enhälligt utom af motionären. I Andra kammaren hade det emellertid 60 röster mot 81, som enligt utskottets förslag voterade för afslag, och i Första kammaren yttrade en talare, som för öfrigt icke framställde något yrkande, den öfvertygelsen att framställningar om aflösning skulle vid framtida riksdagar i mängd förekomma, och han trodde för visso »att hvarje sådant framställdt förslag skall blifva för staten allt mindre och mindre fördelaktigt.»

Aldrig har en politisk förutsägelse bättre besannat sig. Vid den följande riksdagen upptogs förslaget om en obligatorisk kapitalisering genom hypoteksbanken af hr Bjerkander, på samma gång som direkt afskrifning yrkades af ett par andra motionärer, men utskottet afstyrkte denna gång utan all reservation den förra motionen. Motionären hade, säger utskottet, »i anledning af hvad nästlidet år blifvit anfördt »mot den obligatoriska aflösningen af grundskatterna, mycket riktigt erinrat att emot

antagandet af hans förslag borde i detta hänseende icke möta några betänkligheter, enär enligt detta förslag skatterna under aflösningen icke skulle blifva ett öre större än förut, men på samma gång detta erkännes, kan man ej undgå att finna att hans förslag i sjelfva verket *ej innebär någon aflösning, utan ett eftergifvande af de återstående grundskatterna.*» Planerna på en afskrifning förkastades utan allt betänkande, emedan man tvekade, om riksdagen efter efterskänkningen af skatteköpeskillingen skulle vara böjd för några vidare eftergifter till jordbrukets förmon. I Andra kammaren voro 74 röster för hr Bjerkanders förslag mot 78, som biföllo utskottets afstyrkande, och i Första kammaren, som äfven biföll utskottets hemställan, hördes redan flere talare uttrycka sin öfvertygelse om nödvändigheten att i en snar framtid, äfven med någon förlust för statsverket, ordna de ständigt uppkommande stridigheterna om jordbeskattningen.

Riksdagen derpå, den af 1871, hade flere af hr Bjerkanders länskamrater i en gemensam motion upptagit hans tanke, och äfven några andra förslag framställdes dels om aflösning dels om afskrifning af grundräntor och tionde. Statsutskottet erinrade mot dessa förslag om nödvändigheten att först bringa den 1869 beslutade omsättningen i penningar i verkställighet, innan frågan om aflösning till behandling upptoges, och dess utom hade genom det kungliga arméförslaget till denna riksdag en alldeles ny faktor tillkommit, som hette indelningsverkets afskaffande. Det väckte derföre kanske mindre uppmärksamhet än det under andra omständigheter skulle hafva blifvit förhållandet, att statsutskottet till sin nyssnämda motivering för afstyrkande af motionerna äfven lade den att »frågan om indelningsverkets aflösning, *med hvilken den förevarande i visst afseende eger nära sammanhang*, ännu icke blifvit afgjord.» I Andra kammaren spildes denna gång, kanske just för sammanhanget med indelningsverket, icke ett enda ord på hela saken, under det att den lilla minoriteten i Första kammaren, som var intresserad för frågan, och som vid 1869 års riksdag representerades af en person, vunnit icke obetydligt i styrka och bestämdhet. Vid 1872 års riksdag hade grundskattefrågan antagit betydligt ökade dimensioner, och icke mindre än åtta motionärer hade uppträdt med yrkanden, dels på kapitalisering efter olika grunder, dels på skattejemkning medelst afskrifvande under en följd af år af den skatt som öfverstiger ½ procent af jordegendomens senaste taxeringsvärde, dels också på gemensam afskrifning i samtliga skatterna under en öfvergångstid, som af olika motionärer sattes från 20 ända ned till 10 år, hvarefter alla sådana skatter skulle helt och hållet upphöra att utgå. Utskottets utlåtande hade genom utslaget af den aflagda sedeln, hvilken denna gång var till fördel för Andra kammarens män, fått en ganska radikal affattning, och utskottet tvekade icke att uttala sin öfvertygelse, »att landels bästa skulle väl tillgodoses genom grundskatternas undanrödjande.» Om detta kunde vinnas genom en verklig och fullständig aflösning, vore sådant naturligtvis för statsverket fördelaktigast, men att de hårdast tryckte bland de skattebetalande skulle kunna för detta ändamål åtaga sig ökade börder kunde icke rimligen ifrågasättas, och utskottet lade dertill mycken vigt på den vinst som statsverket i flere afseenden skulle göra genom befrielsen »från bekostandet af ett invecklad och onödigt dyrbart skatteförvaltnings- och redogörelseväsen«, hvilka besparade omkostnader skulle komma de skattdragande till godo, och hemstälde på alla dessa skäl att riksdagen ville anhålla »att kongl. maj:t täcktes till nästkommande riksdag afgifva förslag till grundskatternas successiva afskaffande genom deras aflösning och afskrifning i förening». I en gemensam reservation hade åtta af utskottets ledamöter från Första kammaren instämt i yrkandet på en underdånig skrifvelse med anhållan »att kongl. maj:t täcktes låta utreda om och på hvad sätt grundskatterna må kunna afskaffas, samt att en kommande riksdag måtte få motse de framställningar som deraf kunna föranledas.» Men då reservanterna på samma gång likväl ansågo att skrifvelsen borde innehålla en bestämd och bindande antydan om mättet af den uppoffring som riksdagen vore benägen att för ändamålet åtaga sig, hade de önskat att skrifvelsen skulle innehålla anhållan om en utredning, »huru vida icke grundskatterna skulle kunna afskaffas efter en tid af *högst* 40 år, under hvilken tid de borde till sitt nu varande belopp utgå och

minst $\frac{3}{8}$ deraf användas till statsbehofven samt det öfriga kapitaliseras.» Man finner således att åtta af Första kammarens ledamöter 1872 gingo i någon mon längre än den motionär hvars förslag endast två år förut i Andra kammaren blifvit förkastadt med en undervigt af blott fyra röster.

Ännu märkligare blir detta förhållande vid jemförelsen med sakens behandling i kamrarne. Andra kammaren fattade utan votering beslut i öfverensstämmelse med statsutskottets tillstyrkan, men en af majoritetens mest framstående medlemmar framlade under debatten ett förslag till kombinerad aflösning och afskrifning af grundskatterna, hvari efterskänkningen enligt vår tanke intog ett allt för stort rum, men hvilket talaren för öfrigt sade sig endast anföra exempelvis. Monne det är oberättigadt att häraf draga den slutsatsen, att Andra kammarens majoritet då verkligen var benägen att genom kapitalisering bibehålla åt statsverket en öfvervägande del af den egendom som kan anses ligga i den närvarande formen för utgörandet af dessa förpligtelser till det allmänna? Det ringa tillmötesgående de åtta reservanterna från Första kammaren funnit inom utskottet hade bestämt dem att inom kammaren icke yrka bifall dertill, och andra talare uttryckte häri sitt instämmande med dem. Men det oaktadt afgåfvos, när proposition gjordes på beslut i öfverensstämmelse med reservationen, 33 röster för bifall till den samma mot 48, som voro för afslag, och som, enligt hvad man af diskussionen hade rätt att sluta, innefattade de åtta reservanterna samt de med dem likatänkande. Så stora voro nu sympatierna i Första kammaren för en tanke mot hvilken statsutskottet 1870 enhälligt invände att den innebar ett rent efterskänkande af grundskatterna inom en viss tids förlopp, men alldeles icke någon aflösning. Hade någon uppgörelse stått att vinna, eller ens hopp funnits om något tillmötesgående från medkammarens sida, är det mer än sannolikt att minoritetet hade förvandlat sig i majoritet. Det bör anmärkas att två andra af statsutskottets ledamöter från samma kammare uttalat sig för utjemning, och att den återstående — ty det var Första kammarens sedel som blifvit vid voteringen aflagd — hade biträdt utskottets hemställan men reserverat sig mot den begagnade motiveringen.

I sammanhang med afskaffandet af grundskatterna har indelningsverkets aflösning eller afskaffande blifvit ställdt af några få motionärer, såsom af grefve G. Posse, som föreslagit dess successiva afskrifning under 30 år, samt af hr Jöns Pehrsson, som föreslagit att när någon man ur den indelta armén bortgår, skulle rotens skyldighet att hålla häst och karl upphöra och en fri vakansafgift inträda under en tid af högst tjugo år, under hvilka vakansafgiften skulle med en viss del årligen afskrifvas samt en motsvarande ersättning från statens sida utgå till de rotar som ännu underhölle nummerkarl. För de ingående afgifterna samt med tillhjelp af ett förslagsanslag, som för detta ändamål borde ställas till kongl. maj:ts disposition, skulle de vakanta numren upprätthållas af staten, intill dess att den militära sidan af frågan hinner utarbetas och i sin helhet genomföras. I samma eventuella syftning har hr J. Jönsson föreslagit att rusthållare skulle mot en bestämd afgift till kronan befrias från skyldigheten att hålla utredningspersedlar för häst och karl, samt att detta ersättningsbelopp skulle successift eftergifvas i sammanhang med indelningsverkets afskrifning. Hr P. Gummesson har i närmaste öfverensstämmelse med hr Jöns Pehrsson föreslagit en tioårig vakansafgift efter i orten gällande värden, med afskrifning under hvarje år med en tiondedel af det ursprungliga beloppet, och hr S. Johnsson har åtnöjt sig med att yrka på lättnad i roterings- och rustningsbesväret så stor som kunde erhållas med ett belopp af 200,000 rdr, hvilka borde ställas till kongl. maj:ts disposition för att honom fördelas efter de grunder han sjelf skulle ega att bestämma. Lägga vi dertill ett särskildt förslag om båtsmansverkets ställande på vakans, så hafva vi alla motioner som vid denna riksdag äro väckta med afseende på indelningsverket såsom en beskattning. Vid en blick på deras innehåll, finner man lätt att det icke berott på något inbördes aftal, utan tillkommit af individernas fria tillskyndelse. Kanske voro de ledande männen i alla fall så säkra på att förslag i denna syftning skulle med ett slags naturnödvändighet framkomma, att de ansågo

sig kunna öfverlemna den saken helt och hållet åt slumpen.

En framstående talare i Andra kammaren, hr C. Treffenberg, uttalade för icke länge sedan den åsigten att frågan om indelningsverkets afskaffande hvarken bör eller skall lösas i förbindelse med afskaffandet af grundskatterna, »helt enkelt af det skäl att dessa begge frågor äro till sin natur så skilda från hvarandra, hafva så olika ändamål, beröra så olikartade intressen, och måste derför betraktas ur så olika synpunkter, att om de sammankedjas med hvarandra, en fullt tillfredsställande lösning af den ena icke kan vinnas utan på den andras bekostnad.» Om hvad som *bör* ske vilja vi här icke yttra oss, men om hvad som *skall* ske äro våra meningar icke på långt när så kategoriska. Vi hafva i det föregående sett huru 1870 års statsutskott, som visst icke var ovänligt mot grundskatternas afskaffande, hade stält båda dessa frågor i ett oupplösligt sammanhang, och vi hafva på de sista dagarna fått anledning att tro detta vara äfven den nu varande regeringens mening. I sista häftet af *Svensk Tidskrift*, hvars utgifvare, såsom vi sett, förliden vår fick sig »under hand meddeladt» ett ministerielt förslag i myntfrågan, har en annan medarbetare i dessa dagar framlagt några antydningar om hufvudgrunderna för den arméinrättning som för närvarande lärer vara under utarbetning, och till hvilkas offentliggörande han naturligen egt fullt bemyndigande, då det kunnat ske utan att saken, som väckt en ofantlig uppmärksamhet, blifvit på något sätt af den officiella tidningen dementerad. Författaren yttrar nemligen, efter en erinring om det kända förhållandet att ett förslag till ny arméorganisation är under utarbetning, men att något förslag till mera genomgripande förändringar icke för denna gång är att motse, att han *vet sig ej träda grannlagenheten för nära*, då han återgifver hvad han om detta organisationsförslag förnummit, och första punkten af dessa grunder formulerar han så, att »frågan om indelningsverkets bibehållande eller afskaffande står i nära samband med den om grundskatternas aflösning; bibehållas grundskatterna, bibehålles indelningsverket, och tvärt om».

Huru det icke oriktigt blifvit sagdt att de qvarsittande statsrådens vidt berömda solidaritet i fråga om den vid 1871 års urtima riksdag framlagda försvarsplanen var af en mera personlig beskaffenhet, är det dock lika omöjligt att den nu varande chefen för landtförsvarsdepartementet skulle hafva företagit sig att utan sina kollegers hörande disponera öfver indelningsverk och grundskatter, som att en tidskriftsförfattare skulle hafva utan tillåtelse framlagt grunderna af hans system för allmänheten, och vi måste af allt detta sluta att regeringen icke ogerna sett att dess innersta tankar om de stora beskattningsangelägenheterna blefve allmännare bekanta just nu, då dessa frågor snart skola komma inför statsutskottet och kamrarne. För den dubla frågans tillfredsställande lösning kunde det icke vara annat än gynnsamt att regeringen, på det sätt hon funnit ändamålsenligast, gifver riksdagen under hand tillkänna, att hon för sin del icke skall göra några svårigheter vid borttagandet af indelningsverket och grundskatterna, förutsatt att båda delarne af riksdagen behandlas i ett sammanhang, och naturligtvis att vilkoren i öfrigt icke blifva alldeles oantagliga.

Den talare i Andra kammaren på hvars yttrande vi nyss ofvanföre antydt sade sig vid samma tillfälle bland hufvudvilkoren för en lycklig lösning af grundskattefrågan sätta det att frågan om grundskatternas afskaffande icke ställes i samband med frågan om försvarsväsendets ordnande, och särskildt den del deraf som angår ifrågasatt upphäfvande af indelningsverket. »Mina farhågor i detta afseende«, tillade han, »grunda sig på de åsigter hvilka från vissa håll blifvit så inom som utom riksdagen i tal och skrift uttalade. Enligt dessa åsigter borde ett betryggande försvar åstadkommas medelst en kompromiss mellan jordegarne å ena och de öfriga samhällsklasserna å andra sidan, i sådant syfte att åtagandet å jordens sida af de ökade bördor som ett betryggande försvar måste medföra skulle utgöra grunden för grundskatternas afskaffande«, en kompromiss eller ett mäklande hvars bas föreföll den talaren »högst vidrig«. Äfven vi hafva hört talas om sådana bemödanden att åstadkomma en möjlighet af godt förstånd och hederlig samverkan i en af de största och svåraste frågor som någonsin kunna falla under en representantförsam-

lings öfverläggning, men vi anse det ännu för tidigt att derom vidare yttra oss. Så mycket kunna vi emellertid säga, att sjelfva basen för kompromissen icke förskräcker oss, ty målet är så högt att en folkförsamling knappast kan för sig uppställa något högre, och de vådor som man afser att undvika så stora, att vi knapt kunna tänka oss några större för ett samhälle der folkmakten är jemt delad mellan två lika berättigade och till sin natur icke särdeles skiljaktiga representantkamrar. Vore det fråga om att endast eftergifva samhällets lagliga rättigheter, så skulle vi känna oss mera tveksamme, men ehuru vi på det bestämdaste ogilla de försök vi sett förebragta till ett slags bevisning att grundskatterna skulle vara från början mot lag och rätt pålagda den svenska jorden, samt att knektekontrakten efter beväringens införande icke längre skulle vara för de roterande och rustande lagligen bindande, är det oss omöjligt att anse någondera institutionen så helig eller i sitt slag fulländad, att den ej, der samhällets trefnad eller välbefinnande i det stora hela så kräfver, skulle få ombildas eller borttagas. Det billiga står i politiska ting högre än det absolut rätta, emedan det senare, såsom beroende på individuella meningar, aldrig på ett för alla bindande sätt kan utrönas, då det förra deremot har den egenskapen att förbinda alla i och genom känslan af ömsesidiga uppoffringar. Det har blifvit invändt att med ett tillmötesgående mot det parti som är det manstarkaste ingen ting på längden skulle vinnas, emedan det vid ett annat tillfälle endast skulle finna sig så mycket mer benäget att taga hvad det nu kan känna sig uppfordradt att tills vidare lemna. Hade motståndsmännen makten i sina händer att motstå alla påtryckningar, eller hade de endast medvetandet att hafva den obestridliga rätten på sin sida, skulle vi finna antagandet tänkvärdt, men nu är ingendera delen förhållandet. Vi kunna ej förutsätta att rättskaffensheten och fosterlandskärleken finnas uteslutande på ena sidan och all egennytta, all likgiltighet för det allmänna bästa på den andra. Vi medgifva gerna att den rätta bildningen, den högre odlingen, som tillväxt genom en lång följd af generationer, har fördelen af en större känsla af ansvar och en bättre kufvad sjelfviskhet öfver dem som nyss kommit till makten och ännu lefva i den berusande känslan af dess nyförvärfvade besittning. Vi medgifva gerna att begreppen hos den nya herskareklassen kunna vara ganska bristfälliga om hvad ett utbildadt och ständigt framskridande samhälle fordrar, och att den inom egna begränsade förhållanden länge inskränkta blicken icke på en gång vänjer sig till att intaga det allmännas större rymder inom sitt synfält. Men fosterlandskärleken kan vara lika lefvande hos den ena som hos den andra, och vi tänka högt om den assimilerande förmågan af likhet i yttre lefnadsställning. Vårt bondestånd upplöser sig mer och mer i medelklassen, hvars yttre vanor det först antager, men hvars tänkesätt så småningom följa med den förändrade snitten på kläder och husgeråd. Trodde vi icke på den fortgående upplysningens makt, skulle vi förtvifla om detta samhälles framtid, men nu tro vi derpå och förtvifla icke. Vi skulle derjemte förmoda att äfven de som mer och mer fått landets öde i sina händer känna att de hafva något att förlora, icke blott i sina medborgares aktning och förtroende, som, om det än icke kan vändas i jord eller penningar, ändå alltid är något värdt, utan också i maktställning, ty det gifves ett ännu större antal nedanför dem, hvilka icke skola underlåta att af dem kräfva räkenskap för maktens missbruk. Det vore ju således ett sjelfmord, om dessa män skulle spänna bågen så hårdt att den bruste, och en oklokhet, hvilken vi måste anse omöjlig till dess vi sett den, om de skulle använda sin makt till att åt sig sjelfva bevara alla samhällets fördelar och kasta alla samhällets bördor på andra.

Dessa äro de båda vigtigaste områden för årets motioner, men det finns ännu många andra af stort intresse, hvilka vi skola söka skärskåda ett följande nummer.

Litteratur.

Middlemarch. A study of English provincial life. By George Elliot. 4 volumes. W. Blackwood & sons, London & Edinburgh 1872.

Ett nytt verk af George Elliot, en pseudonym som icke döljer men beslöjar Englands utan jemförelse största nu lefvande författarinna, är en företeelse som skulle kallas för ett *évènement*, äfven om ej detta arbete, så vidt vi kunna dömma, och så vidt den engelska kritikens omdömen hittills blifvit oss bekanta, står främst bland alla de utmärkta verk som hittills flutit ur hennes penna, *Adam Bede*, *The mill on the Floss*, *Romola* och *Felix Holt the Radical*, för att icke nämna andra än dem som bland läsare af engelsk litteratur i vårt fädernesland äro väl kända och värderade. Författarinnan hade för dess första offentliggörande valt att afdela den i häften eller böcker, och bästa beviset på dess förträfflighet är att intresset för dess fortgång derpå rätt ingen ting lidit. Hon är nemligen i det afseendet fullkomligt olik sina britiska systrar som skrifva sensationsnoveller, och ännu mer olik de franska romantikerna af en äldre skola, Alexander Dumas, Eugène Sue och många andra, att den förnämsta retelsen af hennes berättelse icke ligger i härresande situationer och öfverraskande vändningar, hvilka med listig beräkning afklippas just vid sådana knutar i händelser som äro mest egnade att hålla läsarens inbillning i den största spänning. George Elliot försmår sådana små konststycken. Ej heller äro hennes böcker fulla af skummande champagne, som blir dufvet och förlorar sin smak om det ej tömmes i ett enda drag; långt derifrån, har man liknat hennes författareskap vid gammalt ädelt vin, som kan drickas i små glas och droppe för droppe, utan att förlora något af sin fina smak och sin mildt värmande kraft. Också är »Middlemarch» mindre än någon annan af hennes böcker en roman, utan snarare en något omständlig berättelse, som författarinnan gjort till ram för fina karaktersstudier, innehållsrika och målande situationstycken, träffande aforismer och epigrammatiska anmärkningar eller täcka naturbilder i det mest vårdade och på samma gång mest liffulla språk. Sådana böcker tåla att läsas flera gånger än en och fordra det till och med, ty de äro i planläggning och artistisk gruppering icke jemförliga med de bästa franska romanerna — det fattas dem icke sällan perspektiv. Det är ej första gången man ser alla deras skönheter; de behöfva att såsom vissa taflor betraktas ofta och under olika dagrar.

Middlemarch är en liten stad eller köping någonstädes i den bördiga, lätt kuperade och trädrika bygd af mellersta England som George Elliot älskar att utmärka med fantasinamnet Loamshire, och tiden för berättelsen är något år före den första parlamentsreformen, då »mr Peel» som bäst bråkade med katolikemancipationen. Personerna äro tagna ur alla samhällsklassen, från squiren på Tipton Grange, med tre tusen pund om året, en mycket vacker inkomst den tiden för en oberoende jordegare, den hederlige mr Brooke, som i sin ungdom hade »tagit in» alldeles för många idéer af hvarjehanda slag, för att kunna hålla någon reda på dem när han blef äldre, till krämarfolket i Middlemarch, som dock, äfven de, hade sina begrepp om aristokrati, och representanten af *la haute finance*, bankdirektören, filantropen och gudsmannen Nicholas Bulstrode, och den äfventyrligt genialiska oduglingen Ladislaw, son af en polsk fader med en förrymd engelsk flicka ur den respektable medelklassen. Läkare och prester förekomma i stort antal och af alla möjliga karaktersnuancer, och några bland dem, såsom den lärde och trånghufvade mr Casaubon, representanten af den förbenade eller förträade högkyrkan sådan den var för femtio år sedan, hafva redan gått in i den allmänna litteraturen såsom nationaltyper.

Men vi få icke glömma det korta och pregnanta företalet, som är sjelfva nyckeln till dikten. Det visar oss i en hastigt försvinnande bild den spanska karmeliternunnan Santa Teresa, då hon såsom en helt liten flicka jemte sin ännu spädare broder en vacker morgon i början af femtonhundratalet trafvade i väg från fädernehemmet i Avila, i akt och mening att till Guds och kyrkans ära vinna martyrdöden hos morerna, till dess att den prosaiska verkligheten under skepnaden af ett par morbröder lyckligtvis träffade på de

stackars hjelplösa barnen och gjorde en ända på den tidiga pilgrimsfärden. Teresas svärmiskt ideala natur fordrade ett episkt lif: hvad voro långa riddareromaner och lysande unga damers eröfringar inom sällskapsverlden för henne? Hennes eldsjäl förtärde snart detta lätta bränsle, och den inifrån närda flamman sväfvade mot höjden, sökande efter något oomfattligt, som aldrig skulle tillåta henne att känna trötthet och försona sin förtviflan om sig sjelf med det hänryckta medvetandet af lif utom jaget. Teresa fann sitt epos i reformen af en religiös orden.

Men denna spanska qvinna var säkert icke den sista af sitt slag. »Många Teresor hafva blifvit födda, som icke funno för sig något episkt lif, hvari de kunde förverkliga åtrån efter stor verldsingripande handling; kanske endast ett lif af misstag, ansatsen till en viss andlig storhet, illa parad med ömkligheten af utrymme i verkligheten; kanske ett tragiskt misslyckande som fann ingen helig skald, och som obesjungen, obegråten sjönk i sin graf. Vid dunkla ljusglimtar och under trassliga omständigheter sträfvade de att bringa sin handling och sin tanke i ädel samstämmighet; men för vanliga ögon syntes deras arbete till slut endast såsom ett form- och resultatlöst äflande, ty för dessa nyare Teresor fans det ingen samhällstro, ingen social ordning, som förmådde tända kunskapens fackla för deras brinnande nit att arbeta i det heligas tjenst. Deras själs värme oscillerade mellan ett obestämdt ideal och en qvinnas vanliga ömhetsåtrå, så att det ena ogillades såsom en öfverdrift och det andra fördömdes såsom en synd.»

»Några hafva känt att detta olyckliga samband kommer af den olägliga brist på bestämning hvarmed den högsta viljan formade den qvinliga naturen: om det för qvinnans förmåga vore satt en klar och oöfverstiglig gräns, så skarp som förmågan att räkna till tre, då kunde hennes lott i lifvet beräknas med matematisk visshet. Emellertid är obestämdheten qvar, och begränsningens vexlingar äro i sjelfva verket mycket vidsträcktare än någon skulle sluta till af enformigheten i hennes härklädsel eller det evigt enahanda i dessa kärlekshistorier på vers och prosa. Här och der uppdrages i nöd och trångmål en svan bland ankungarne i den smutsiga dammen och finner aldrig den lefvande strömmen i sällskap med sina egna snabbsimmande fränder. Här och der födes en helig Teresa, grundläggarinna af ingen ting, hvars älskande hjerteslag och suckar efter ett oupphinneligt godt fördunsta och upplösa sig bland hinder, i stället för att samla och gestalta sig en handling som skiner genom tiderna.»

En sådan Teresa är Dorothea Brooke, den äldsta af mr Brooke's båda brorsdöttrar och bokens hjeltinna, i fall någon med denna banala benämning kan utmärka en ung qvinna, så olik vanliga romanhjeltinnor som man möjligen kan tänka sig. Och ändå var miss Brooke hvarken ett lejon eller ett vidunder, och framför allt icke emanciperad. Hennes skönhet var en sådan som får högre *relief* af drägtens till armod gränsande enkelhet; hon liknade i sin simpla landsortstoilett »en vacker citation ur bibeln eller en af de gamla skalderna uti en modern tidningsartikel». Hennes syster Celia var af en mera vanlig sinnesriktning, sådan som icke är så mycket utsatt för kollisioner, och hennes lif förrinner vid sidan af Dodos — Dorotheas — försmådde friare, sir James Chettam, så lugnt som den ljumma vörten vandrar ur den ena reservoiren i den andra uti ett ölbryggeri. De båda flickorna, som tidigt förlorat båda sina föräldrar, hade fått sin uppfostran i det protestantiska Schweiz, och Dorotheas själ hade från vistelsen der emottagit några af sina outplånligaste intryck. »Dorothea kunde utantill långa stycken ur Pascal's Pensées och Jeremias Taylor; och mänskligheten öden, såsom hon såg dem i kristendomens ljus, gåfvo inför henne åt qvinnors vanliga sysselsättningar och omsorger ett tycke af dårhusmessighet. Hon kunde icke försona det andliga lifvets omsorger, hvars följder äro eviga, med intresset för hårvalkar och puffärmar. Hennes sinne var teoretiskt och trånade naturligt efter någon stor och upphöjd åskådning af verlden, hvari hon ledigt kunde innesluta Tipton och sin egen der utstakade lefnadsväg. Hon älskade med hänryckning allt djupt och stort och omfattade med ifver allt som syntes henne bära denna prägel. Hon var bestämd att söka och slutligen vinna martyrskapet på ett håll der hon icke hade sökt det.»

Man igenkänner lätt i denna djerfva

konception något af Dinah och Romola, men mindre ensidig än metodistpredikantskan och mindre antikt lugn än den klassiskt fulländade florentinskan, en blandning af puritansk stränghet och högadlig värdighet, med ett ord en möjlig Teresa, ehuru »de trassliga omständigheterna» icke läto hennes natur komma till genombrott. Hennes syster tyckte att Dorothea hade »mer religion» än som var beqvämt för det lugna goda hvardagslifvet, och denna lilla simpla praktiska person hade funnit att »idéer och skrupler äro såsom tappade nålar — man är rädd för att trampa, sätta sig, och till och med för att äta». De ädlaste naturerna äro de som mest hemfalla åt illusioner: Titania förälskade sig i en ihälig åsneskalle, och Cervantes berättar om sin odödlige hjelte ett drag som har sin slående sanning för alla tider. »Säg mig, frågar riddaren af Zaavedra sin vapendragare; ser du icke riddaren som kommer oss till mötes på en apelkastad stridshäst och bär på sitt hufvud en hjelm af guld? Hvad jag ser, svarade Sancho Panza, är ingen ting annat än en man på en gråspräcklig åsna liksom min egen, och som har något blankt på sitt hufvud. Rätt så, svarade Don Quixotte: det är Mambrino's hjelm. En sådan man kom i Dorotheas väg, som för hennes bländade syn bar det gudaborna snillets, de stora upplyftande vyernas, den djupsinniga forskningens gyllene hjelm. Han hette mr Casaubon, den gamla fula pedantiska presten med det klena förståndet och det förtorkade hjertat, som användt sitt lif på att i lärdomens skräpkamrar samla forskningens afskräden, i den tomma inbillningen att han af all denna lärda bråte skulle skapa ett nytt och stort verk, som skulle förena och förklara uppkomsten af alla verldens mytologier. Det hade aldrig fallit den hederliga rektorn in att någon qvinna skulle vilja välja honom, men när han såg den unga flickan hänga vid hans läppar, hvilkas sega, lexlika prat hon tog för uppenbarelser af den sublimaste visdom, gick det upp ett ljus äfven för hans dimmiga öga: han började erinra sig att han blef gammal, att han förstört sina ögon på svårlästa grekiska texter, och att han behöfde någon som kunde föreläsa för honom utan att göra det för obehagligt. Vi våga säga att till och med denna skumögda mullvad icke var blind för den rena skönheten i Dorotheas andliga struktur, om också hennes kyrkohistoriska lärdom sken honom hjertare i ögonen än hennes Teresa-lika impulser. Dodo tänkte till en början endast på att Casaubon skulle öppna stora, herliga synfält för hennes kunskapstörstande ande, och att hon skulle få bistå honom, ödmjukt och undergifvet som en slafvinna, men bistå honom i hans sublima arbete för menniskoslägtets upplysning. Det var kanske en sak till, som icke var utan betydelse för hennes unga sinne, och vi beteckna den med några uttryck ur det bref i hvilket Casaubon anhöll om hennes hand. »Att blifva antagen af er såsom er make och den verldsliga vaktaren öfver ert väl, skulle jag betrakta såsom den största af försynens gåfvor. I gengäld kan jag åtminstone bjuda er en tillgifvenhet som hittills är oförspild, och trofast skall jag åt er helga ett lif, som, ehuru kort framåt, har inga föregående blad, hvilka, om ni skulle vilja läsa dem, kunna gifva er rättvis orsak vare sig till smärta eller förödmjukelse.» Ett rent och oförhärjadt manligt hjerta är hvarken någon ting så värdelöst eller så hvardagligt att en högsinnad qvinna obesedt förkastar det, och den gängse föreställningen, att det för den manliga kontrahenten i det heliga aftalet är tid nog att afskeda några af sina fulaste ovanor i det ögonblick han träder öfver det egna hemmets tröskel, samt att det af hans maskfrätta varelse alltid är något öfver, till att tillfredsställa ett med den första kärlekens styrka öfversvallande qvinligt hjerta, är en af dessa ruttna öfverlefvor af österländsk despotism, tarfligt öfverklenade med litet medeltidschevaleri, som för menskligheten väl icke kunna för hastigt borttrödjas. Allt nog: Casaubon blef icke en antagen friare utan en med fullt hjerta mottagen brudgum. Partiet var äfven i andra afseenden icke förkastligt: han var en gentleman, med sådana sociala förbindelser som i England skattas så högt af alla klasser, och han var rik, hade, såsom ofta är händelsen, patronatsrätten till sitt eget pastorat, men bebodde ej sjelf prestgården utan den adliga *manor*, och han var dertill en i alla afseenden redlig och rättrådig, till och med på sitt sätt finkänslig man. Hans underhafvande voro välmående, och ehuru

han afböjde sin fästmös filantropiska idéer att bygga ännu vackrare bostäder för dem med den anmärkningen, att det var märkvärdigt med huru få husliga beqvämligheter de gamla egyptierna nöjde sig, var han icke girig utan gjorde ett vackert bruk af sina stora inkomster, och hans unga hustru, inför hvars brinnande sinne lifvets pligter stodo framför lifvets njutningar, nästan beklagade att hon fått sitt hem i i en ort der det fans så liten nöd att afhjelpa.

Inom kort träffa vi det nygifta paret i Rom; den lycklige äkta mannen hade mycket att för sina lärda arbeten bestyra i det Vatikanska biblioteket, och den unga qvinnan, som var lemnad åt sig sjelf, drömde bort en del af sin dag bland konstverken i Vatikanens museum, för hvilkas skönhet hennes sinne dock ännu icke hade vaknat, och för hvilkas hedniskt glödande lifsfriskhet hon nästan kände förskräckelse. Mambrino's hjelm var icke lika skimrande som först på den åsneberidna andalusiska bondens hufvud, och Titania hade redan till en fjerdedel vaknat ur sin dröm, när Dorotheas väg korsades af den förut omtalade Ladislaw, en slägting till mr Casaubon och af honom frikostigt understödd med penningar för att göra sig en sjelfständig konstnärsbana. Han är ung, vacker, på sitt sätt genialisk och lefnadsfrisk, oförderfvad och på sitt sätt äfven högsinnad. Behöfva vi säga mer för att antyda den rol han har att spela i det följande, eller de stora sedliga konflikter som i och med hans inträde på scenen öppna sig för hjeltinnan? Läsaren behöfver icke frukta att han här får till lifs någon af de vanliga franska äktenskapshistorierna, men det fins stora kollisioner i lifvet, som icke äro mindre gripande derför att de icke sluta med förförelser, dueller och ett fläckadt rykte. Vi sade i början af dessa blad att Middlemarch icke är en af dessa konstigt hopväfda historier, hvilka man slukar för katastrofernas skull, och som vid hvarje vändning af bladet med sinrik beräkning lägga läsarens inbillning på sträckbänken. Händelserna utveckla sig här långsamt och med naturnödvändighet, så att man ser hela det fina spelet af karakterernas muskler och nerver, om också icke på ett sådant sätt som är bäst egnadt att tillfredsställa vanliga romanläsares grofhungriga nyfikenhet. Det hjelper icke mycket att i otåligheten bläddra om bladen och titta i slutet för att få veta »hur det skall gå», ty hvad som är värdt att veta ligger nästan jemnt fördeladt på alla sidorna af boken. Man kan knappast ens säga att handlingen har något egentligt slut, med afmätta och starkt rytmerade ackorder, såsom de sista takterna i finalen af en symfoni.

Vi vilja dermed icke säga att ej konstverket är afslutadt och att den intelligenta läsaren deraf får just det intryck författarinnan haft för afsigt att gifva honom, och detta är upplyftande, renande och i det stora hela tröstande, ehuru icke på samma sätt som de banala romansluten, der de älskande »få hvarandra och bli lyckliga». I det af oss till större delen refererade lilla företalet har George Elliot ganska tydligt tillkännagifvit huru hon vill hafva sin hufvudfigur uppfattad och bedömd: hon har velat visa, huru svanor då och då födas i ankdammarne, utan att någonsin komma ut i de klara strömmarne, huru de ädlaste anlag känna sina vingsenor förlamade under hvardagslifvets många paltiga och trassliga omständigheter, huru storverk, som skulle hafva gladt och lyst för en aflägsen framtid, stanna vid de heliga afsigterna, emedan de starka och brinnande naturerna som skulle hafva skapat dem äro obeqväma för den lugna sammanlefnaden, upproriska mot allt det simpla, trånghjertade och småbeskedliga som gör vårt dagliga lif så angenämt för oss, så länge ingen ovan luftflägt slipper in i våra väl slutna rum, som kan förjaga ett enda doft af den starkt parfumerade atmosferen eller rubba ett enda osynligt damkorn i det mjuka lager af stoft som på ett så angenämt sätt mildrar de hårda konturerna af det som är sjelfständigt och högrest. Men hafva derför ej sådana sant tragiska naturer en uppgift att utföra i försynens stora hushållning på jorden? Hvar och en som sett dem sparsamt skymta förbi — och de finnas icke blott i konstnärens fantasi — vet nog hvad de hafva att uträtta. De hafva kanske icke, såsom de helst önskat, bygt gästfria slott och planterat skuggrika parker till trötta medvandrares beqvämlighet, men i deras egna tunga spår uppspringer mången osedd blomma på vägkanten, som kanske efter

århundraden bildar hela sköna ängsmattor; kanske faller ett af deras enklaste ord i något barns rena sinne och bär frukt, somt hundradefalt, somt sextiofalt och somt trettiofalt. Derföre ära och välsignelse åt dessa opraktiska enslingar: deras verk är större än de sjelfva veta eller ana.

Det märkvärdiga i alla dessa karakterer, som möta oss i en sådan omvexling och rikedom att de synas tillräckliga för en hel generation af routinerade romanskrifvare till att vidare utföra, äro oss så väl bekanta, ehuru de förhållanden under hvilka de lefva och utveckla sig äro för oss jemförelsevis främmande, att de alla tilltala oss med något drag samt förstå att vinna våra sympatier i något fall, emedan de äro menniskor som vi, hvarken englar eller djeflar, emedan de alla hafva något oförgängligt bland slagget af sina svagheter, och emedan de alla, liksom vi, bära lifvets bördor. George Elliot är i det fallet så särdeles olik sina yrkesbröder och yrkessystrar, att hon aldrig reser altaren åt sina personligheter för att insvepa dem i rökmoln af beundran, men aldrig heller hänger dem på väggen för att gissla dem till blods. Det största beviset på artistiskt och poetiskt mästerskap i analys af karakterer har hon kanske derom gifvit i sin framställning af den »evangeliske» och högt ansedde bankmannen Bulstrode. Att i starka färger uppdraga bilden af en hycklande bof är ingen ting som öfverskrider de vanliga novellisternas förmåga: vi hafva sett dem från Molière ända till Dickens och Victor Hugo så ofta, att vi nästan bäfva för att i det verkliga lifvet vid hvarje steg möta originalen, hvilket dock lyckligtvis högst sällan inträffar. Men Bulstrode är ingen vanlig novellskurk, och han är icke ens i ordets allmännaste mening en skrymtare, ty det är ingen tom mask af oredlighet som han bär för sitt ansigte. Så långt en stark tro på en öfvernaturlig verld och en all ting ordnande försyn beträffar, och ett verkligt personligt intresse i allt som han menar lända till hvad han kallar »Guds ära», är han redlig nog. Han är icke ens en farisé i ordets vanliga mening: hans förra lif har några mycket fula sidor, hvilka han är högst angelägen att dölja för menniskorna, men han gör icke någon hemlighet af dem inför sin skapare, och han förödmjukar sig i sina dagliga böner så grundligt att vi på hans vägnar nästan finna det vämjeligt. Att tränga in i skrymslorna af ett sådant sinne måste alltid blifva svårt, om ej omöjligt, för vanligt hederliga menniskor, men den anatomi vi här hafva framför oss af känslor och bevekelsegrunder är så fulländad att den måste vara sann, och den bär alla tecken till att vara utförd på ett lefvande subjekt. Det fins en frestelse för orena men ändå på sitt sätt fromma sinnen att skilja mellan religionens kraf och den allmänna sedlighetens, framför allt när det gäller att komma i besittning af denna verldens goda, och denna frestelse är så mycket starkare, när förvärfvandet kan ske på sådana stackares bekostnad som icke dela våra teologiska meningar, icke höra till vårt eget religiösa koteri och följaktligen icke hafva några anspråk på att räknas till de utvalde. Tjufgömmaren finner det helt enkelt orimligt att »affärer kunna hafva något med saligheten att göra», efter som denna beror på tron och icke på gerningarna, men det är många som icke äro så förhärdade, ehuru de sig sjelfva ovetande handla efter ungefär samma grundsats. För dem kan följande skildring ur Middlemarch tjena till ett lefvande exempel:

»Det torde finnas grofva skrymtare, som med full afsigt hyckla öfvertygelser och rörelser för att bedraga verlden, men till deras klass hörde icke Bulstrode. Han var helt simpelt en man hvars önskningar voro starkare än hans teoretiska öfvertygelser, och som småningom kommit derhän att tillfredsställandet af dessa önskningar stod i en rätt behaglig öfverensstämmelse med dessa hans trossatser. Om detta är hyckleri, så är det en andlig process som då och då förekommer hos oss alla, till hvilken lära vi än må höra, och antingen vi tro på vårt slägtes fullkomning i framtiden eller först vid den tidpunkt som är utsatt för hela verldens ändalykt, antingen vi betrakta denna jord såsom ett ruttnande näste för en liten frälsad hop, oss sjelfva deri inbegripna, eller hysa en svärmisk tro på hela vårt slägtes solidaritet.»

»Den tjenst han kunde göra religionens sak hade hela hans lif igenom utgjort den bevekelsegrund han sjelf åberopade för sitt handlingssätt och det skäl han oupphörligt anfört i sina böner. Hvem kunde göra bättre bruk af penningar och makt än han

ämnade göra af dem? Hvem kunde öfverträffa honom i sjelfförnedring och upphöjelse af Guds sak? Och för mr Bulstrode var »Guds sak» något annat än rättskaffensheten af hans eget uppförande: den fordrade ett urskiljande af Guds ovänner, som endast borde brukas såsom medel, och hvilka det följaktligen var af vigt att hålla ute från rikedom och inflytande, för att de icke skulle bruka dem emot Hans afsigter. Det fins yrken inom hvilka denna verldens furste har sitt största utrymme, men de äro vinstgifvande, och de kunna helgas genom den användning deras afkastning får i händerna på en Guds tjenare.»

Med underbar kraft beskrifver George Elliot den strid som föregick i denne mans innersta när en verldslig kris hotade honom; huru han, när vanäran stod för dörren, »förgäfves sade till sig sjelf att, om försynen tillät den, skulle hon vara en gudomlig tuktan, en hemsökelse till förbättring, men huru han ideligen spjernade emot och sökte öfvertyga att det skulle lända till Guds ära om han kunde undgå skymfen», och huru han »beder Gud att, om det vore möjligt, befria honom för återstoden af hans dagar från en förnedring, som skulle göra honom alldeles omöjlig såsom ett verktyg i försynens händer». Under denna kris tillbringar han hela långa timmar i enskilda böner. »Är det nödvändigt att antaga», frågar författarinnan såsom praktisk slutföljd af denna mästerliga analys, »att enskilda böner nödvändigt skola vara ärliga, nödvändigt gå till handlingens rot? Enskild bön är ett ohörbart tal, och talet är representatift. Men hvem kan framställa sig sjelf just sådan som han är, till och med i sina egna reflexioner?»

Vi kunna icke gifva större utrymme åt denna märkliga episod, som tål vid studeras både en och två gånger. Den är så lugnt och ädelt hållen, som om den alls icke berörde ett af de största och mest brännande sedliga problem, och den är så fri från allt försök att göra sensation, som om författarinnan endast nedskrifvit den såsom en studie för sig sjelf eller några få förtroliga vänner. Sin dom öfver denna religiösa kasuistik har hon med några få ord lagt i munnen på Caleb Garth, en man som talade med svårighet men hade en skarp blick för hvad som är rätt eller orätt.

»Ni är en samvetsgrann man, mr Garth, en som jag tror känner sitt ansvar inför Gud. Ni skulle icke vilja skada mig genom att låna ett allt för villigt öra åt förtalet», sade Bulstrode, ängslig att finna sådana försvarsgrunder som bäst lämpade sig för den persons tankegång med hvilken han talade.

»Jag skulle icke vilja skada någon menniska, så vidt jag kunde undvika det», svarade Caleb, »äfven om jag trodde att Gud blundade för det.»

Vi hafva nämt några af hufvudpersonerna, men vi beklaga att utrymmet nekar oss att presentera några af de underordnade, ehuru George Elliot i dem nedlagt hela sin outtömliga humor och mäktiga komiska *verve*. En sådan är mrs Cadwallader, högadlig hustru till en fattig prest i granskapet af Middlemarch, hvilken har en hög tanke om sin lämplighet för att reglera grannarnes affärer, särdeles deras giftermålsförbindelser, och en tunga skarpslipad som en rakknif, dräpande qvick och med en viss naiv rättrådighet, som mildrar dess skärpa.

För dem af våra svenska läsare som känna Adam Bede behöfva vi icke anmärka att denna författarinna, ehuru hon älskar att teckna de sociala förhållandena i sitt fädernesland, sådana de bildat sig under påtryckningen af de stora andliga rörelserna, sjelf står högt öfver allt trånghjertadt sektväsende. Hon afskyr alla andliga grimacer, och »folk hvilkas himmelska bekantskaper icke förbättra deras umgängessätt i det jordiska lifvet» finna ingen nåd för hennes ögon. Hon har några helt få ord af en krossande sarkasm för folk sådana som girigbuken Peter Featherstone, som förklarar sig i sitt testamente vilja »behaga Gud Allsmäktig med uppbyggande af ett fattighus», eller vår vän Bulstrode, som vid ett tillfälle, då han ertappades på en gammal försnillning, ville försöka »en restitution, som torde kunna beveka den allsmäktiga försynen till att afvända smärtsamma följder». Sådana korta utbrott af ädelt hån äro uppbyggelserikare än mången lång predikan.

Vi hafva någon gång haft den tillfredsställelsen att se utländska arbeten om hvilka vi haft något godt att säga kort derefter uti goda öfversättningar införlifvade med vår litteratur. Skulle det ej vara någon af våra förläggare beqvämligt att göra det samma med *Middlemarch*? Det löute sannerligen mödan.

Om ansvaret för svenska embetsmäns maktmissbruk.

Genom en ouppmärksamhet, hvilken vi mycket beklaga, har uti vår i förra numret intagna uppsats om justitieombudsmannens embetsberättelse (sid. 98 spalt 2) uppstått följande omening: »*Böter för mottagande af mutor, för utpressning, orättmätighet i uppbörd af skatter eller annan utskyld eller ock afkortning af de samma, olagligt lössläppande af fångar*, vårdslöshet, försumlighet, oförstånd eller oskicklighet i embetet, äfven som rättskränkningar af hvilka ingen större skada följer, *kunna försonas med böter*», hvaraf någon med Sveriges lag obekant skulle kunna sluta, att de kursiverade maktmissbruken just vore sådana som finge med böter försonas. Meningen har varit den motsatta, och den felaktiga periodens rätta lydelse skulle hafva följande: *Utom för* mottagande af mutor, utpressning, orättmätighet i uppbörd af skatter eller annan utskyld, eller ock afkortning af de samma, samt olagligt utsläppande af fångar — hvilka förtrytelser samtligen utom annat ansvar medföra tjenstens förlust — *kunna vårdslöshet, försumlighet, oförstånd eller oskicklighet i embetet, äfven som sådana rättskränkningar af hvilka ingen större skada uppstår, försonas med böter*, hvilkas maximum är ett års lön och öfriga inkomster som åtfölja embetet, men något minimum finns ej för dessa fall i lagen utsatt.

Då det är af vigt att ingen sådan missuppfattning af våra stadganden om embetsmännens ansvar, i alla händelser onekligen lindriga, må blifva en följd af vare sig feltryck eller felskrifningar, och då en rättelse i vanlig form lätt skulle kunna förbises, hafva vi trott oss böra gifva detta beriktigande formen af en särskild uppsats. Vi begagna tillfället att dervid anmärka, att vi alls icke upptagit flere klasser af embetsförseelser, som icke kunna försonas med böter, samt att, äfven i afseende på sådana försummelser eller förseelser som några af dem vi angifvit såsom möjliga att på detta sätt gäldas, det urbota straffet är regel. I § 5 kap. 25 Strafflagen, om brott af embetsmän, heter det: »Har embetsman tagit eller betingat sig mutor, för att i embetet orätt främja; varde, ändå att ingen skada skett, afsatt och förklarad ovärdig att i rikets tjenst vidare nytjas». Samma ansvar drabbar enligt § 9 den som »uppsåtligen å annan lägger eller af honom uttager annan eller högre skatt, tull eller annan allmän utskyld än beviljad och påbuden är, eller utfordrar hvad han vet af skatt, tull eller utskyld redan guldet vara.» Att för egen vinning föranleda rikets innevånare till sammanskott, utgift eller kostnad kan enl. § 9 medföra afsättning eller suspension, *eller böter*, det sista alltid när gärden kan rubriceras som frivillig, och huru svårt torde det väl vara att bevisa motsatsen! Uppsåtlig orätt genom afkortning medför enl. § 10 afsättning, mistning af embetet på viss tid *eller böter*, »men gör han det för egen fördel varde afsatt och förklarad ovärdig att i rikets tjenst vidare nytjas, samt dömes dess utom till straffarbete i högst två år; äro omständigheterna synnerligen försvårande, må tiden för straffarbetet till fyra år höjas». Olagligt utsläppande af fångar medför, om det sker med vilja, afsättning och straffarbete i högst fyra år samt ovärdighet att i rikets tjenst vidare nytjas. »Om det skett af vårdslöshet, som *grof* var, dömes till afsättning, så ock till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år, *och, om den mindre var, till böter.*» Vi anföra i deras helhet de två paragrafer som företrädesvis angå förseelser hvilka kunna med böter försonas.

16 §. Begår embetsman uppsåtligen, på annat sätt än förut är sagdt, förbrytelse i sitt embete, för egen fördel, eller för att annan gynna eller skada, eller eljest till kränkning af allmän eller enskild rätt eller säkerhet, eller underlåter embetsman uppsåtligen i afsigt som sagd är sin embetspligt; varde afsatt och om brottet det förtjenar, tillika förklarad ovärdig att i rikets tjenst vidare nytjas: *var det af förhastande som embetsmannen sig förgick, och kom der ingen eller ringa skada; då må till böter eller mistning af embete på viss tid dömmas.*

17 §. Visar embetsman vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i sitt embete, och är ej särskildt ansvar derå satt; *straffes med böter* eller mistning af embetet på viss tid. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till afsättning dömmas.

Hvad som här blifvit anfördt torde icke jäfva vårt omdöme att strafflagens bestämmelser äro milda i afseende på embetsmän, och justitieombudsmannens sista och föregående embetsberättelser visa, huru vid anställda åtal de lindrigare ansvarspåföljderna

oftast fått göra sig gällande. En *uppsåtlig* förbrytelse är mycket svår att bevisa, och det är så mycket som talar för att anmärkt rättskränkning skett af blott *förhastande*. Men frågan är, om ej vårdslöshet, försummelse, oförstånd och oskicklighet i embetet skulle vara sällsyntare än de äro, om de *icke* kunde försonas med böter, så obetydliga att de oftast understiga den vanliga förlusten af en aftons spelparti i godt och anständigt sällskap.

Strödda underrättelser.

Skick, seder och bruk i Oceanien. (Forts.) Oaktadt dessa skändligheter händer det ofta att enskilda européer flere år uppehålla sig på öarne. Så fann d'Urville i Levuka en liten koloni af 10 eller 12 engelsmän och amerikaner, som redan flere år uppehållit sig der och i synnerhet genom sina vapen utöfvade ett stort inflytande öfver den der varande höfdingen. Men denne resonnerade så att den lilla skaran kunde blifva honom ganska nyttig i krig, och för öfrigt tyckes folket endast anse skeppsbrutne såsom af gudarne sända offer men deremot frivilligt ankommande såsom gäster.

Om vi nu se något närmare på dessa menniskor, hvilka vi lärt känna från en så ofördelaktig sida, så finna vi fidjianerne ingalunda tillhöra något dåligt slag af vildar. De mesta hafva ett aflångt ansigte, stor mun, goda tänder, skarpa svarta ögon och väl formad näsa; i synnerhet äro höfdingarne resliga, välbygda och muskelstarka. Hudfärgen är mörk men icke svart; de utmärka sig genom en egendomlig sträfhet och hårdhet på kroppsytan, stark skäggväxt och hårighet; deras hufvudhår är stelt som jerntråd, och de använda synnerlig omsorg på sin hårklädsel. Hvarje höfding har efter rang och förmögenhet i sitt hushåll från två till tolf hårartister, som icke förrätta något annat arbete och icke en gång sjelfva få föra sin föda till munnen, för att icke orena sina händer. En förnäm persons frisering upptager flere timmar om dagen. Först ingnides hufvudet med olja, hvari blandas litet pulveriserade träkol, derpå fattar konstnären hårnålen, en lång och smal pinne af sköldpaddskal, fattar dermed hvart hårstrå för sig och krusar det särskildt, så att det står på ända såsom prepareradt tagel, och det hela bildar en ofantlig peruk, som stundom mäter flere fot i omfång. Omkring denna hårbuske läggas löst i rika veck ett stycke tapa-tyg, som liknar det finaste muslin, för att skydda den mot dagg och dam. Denna turbanlika hufvudbetäckning kallas *Sala* och bäres endast af höfdingarne; en simpel man ådroge sig dödsstraff, om han försökte anlägga den. Vanligen lemnas i denna coiffure en hårnål stående för att vid behof rifva huden, ty ingen kam förmår genomtränga den tjocka vegetationen, der vissa lefvande varelser frodas i yppighet. För öfrigt tjenar det elastiska menniskotaglet såsom ett utmärkt skyddsvärn mot klubbslag på hufvudet.

Liksom på hårets vård, användes äfven stor omsorg på förskönigen af ansigtet. Stundom färgas det, med undantag af näsan, som förblifver svart, skarlakansrödt, och derpå indelar man det i fyrkantiga fält, hvilka man målar vexelvis i svart och rödt eller hvitt och rödt; mången färgar den ena sidan svart, den andra hvit, medan en sprätt vid högtidliga tillfällen bär hvit näsa i svart fält, en hvit halfmåne i pannan och skarlakansröda ringar omkring ögonen. Qvinnorna sminka sig långt mindre öfverdådigt än männen och göra äfven mycket mindre omständigheter med sin hårklädsel, men deremot förekommer blott hos dem tatuering. Äro de unga, så tatuera de fingrarne med linier och stjernor, så att de skola se prydliga ut när de sätta fram maten åt höfdingen; hafva de blifvit mödrar, så sätta de en blå fläck vid hvardera mungipan. Tatueringen är ganska smärtsam, ty mönstret punkteras genom stick med ett skarptandadt verktyg.

Såsom vidare förskönigsmedel bära fidjianerne i öronen oerhördt stora prydnader, hvarigenom hålen i öronlapparne så uttänjas att man kan sticka båda händerna genom dem. De bära också smycken på bröstet samt halsband, vid hvilka de hänga föremål som eljest föga passa till samman,

såsom perlor, snäckor, hundtänder, läderlappsvingar och mera dylikt. (Slut.)

Menniskokroppens temperatur. Alla djur besitta en egen värme, som är högre än det omgifvande mediets, antingen detta är luft- eller gasformigt. De varmblodiga djurens temperatur förändras icke under olika klimat utan blir någorlunda den samma på alla punkter af jorden. Hos menniskan och de öfriga däggdjuren utgör denna temperatur i allmänhet 37° Celsius, men hos foglarne 41°; de kallblodiga djuren bero i detta afseende mera af den yttre luftens eller det omgifvande vattnets temperatur. De varmblodiga röja föga temperaturvexlingar, som bero dels af yttre inflytanden, såsom årstid och timme på dygnet, dels af fysiologiska förrättningar, sömn, matsmältning, ålder o. s. v. Det är icke vår afsigt att här ingå på de normala förrändringarna i menniskokroppens värmegrad, som äro följder af de sist nämda orsakerna, utan att betrakta sådana variationer som inträda när den regelbundna verksamheten i en djurkropp blifvit på något sätt rubbad.

Hvilka obetydliga orsaker äro tillräckliga att rubba jemnvigten i de särskilda kroppsdelarnes innerliga förbindelse med hvarandra, är sannolikt allmänt bekant. Närmast är det nerfsystemet, hvilket har till åliggande att upprätthålla kommunikationen mellan de särskilda kroppsdelarne, som likt en telegraftråd fortplantar oregelbundna förhållanden åt alla sidor. Nerfsystemet är ingalunda upphofvet till den animaliska värmen utan fast mer endast dess regulator; det har så att säga den högsta uppsigten öfver kroppen och kan allt efter behof fördela lifsvärmen mellan de särskilda kroppsdelarne. Hvarje störing i nerfsystemet gör sig märkbar genom förändring i den animala värmen, så obetydliga också afvikelserna må vara. Sålunda iakttog *Claude Bernard* efter genomskärande af den sympatetiska nerven vid nackdelen af en kanin en temperaturstegring af flere grader. I sådana fall då en nerfs verksamhet blir afbruten upphör den regelbundna blodcirkulationen, då den regulerande verksamheten fattas och blodkärlen utvidgas: i följd deraf stiger kroppsvärmen betydligt. I motsatt fall, om kärlen som föra blodet sammantryckas, faller kroppstemperaturen.

Äfven otillräcklig tillförsel af födoämnen verkar störande på värmeförhållandena, men vanligen icke på en gång utan först efter hand; kroppen behåller sin vanliga temperatur så länge, till dess att reserfförrådet på ämnen som duga att införlifvas med kroppen är fullständigt uttömdt; då börjar den sjunka. Bringar man ett djur som fått svälta flere dagar i ett måttligt uppvärmdt rum, så blifva de slappa lifsförrättningarna litet påskyndade, men endast för en kort tid.

Handen på en menniska som t. ex. lider af en lunginflammation eller en tyfusfeber kännes brännande het, under det att handen på en vattensigtig under alla omständigheter kännes kall som marmor. Blott i jemförelsevis få fall förblifver kroppstemperaturen under sjukdom oförändrad. Redan på Hippokrates' tid, innan man ännu gaf akt på pulsslagens antal och beskaffenhet, gälde en stegring af kroppsvärmen såsom ett tecken till feber, och äfven Galenus beskrifver febern såsom »en onaturlig värme». I början förbisåg man länge värmestegringen och räknade endast pulsslagen såsom exponenter för feberns häftighet, men nu skrider ingen vetenskapligt bildad läkare till behandlingen af en sjukdom, innan han undersökt kroppstemperaturen.

Denna kan icke absolut bestämmas för alla individer, ty det kommer, ehuru i ringare grad, alltid särskilda omständigheter i betraktande, men såsom normalgrad brukar man angifva 37,5 Cels. Faller termometern under 36° eller stiger öfver 38°, kan man vara temligen säker att någon sjukdom är förhanden.

(Slut n. g.)

Innehåll:

	Sid
Motioner vid 1873 års riksdag I. . . .	113.
Litteratur:	
Middlemarch. A study of English provincial life, by George Elliot . . .	120.
Om ansvaret för svenska embetsmäns maktmissbruk	126.
Strödda underrättelser:	
Skick, seder och bruk i Oceanien m. m.	127.

Stockholm, tryckt hos A. L. Norman, 1873.